

แนวปฏิบัติการใช้ยาต้านจุลชีพ อย่างสมเหตุผล ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ

ความหมายของคำต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้อง

1. ยา | Drug หมายถึง (นิยามของยาแห่งพระราชบัญญัติยา พ.ศ. 2510 และฉบับแก้ไขเพิ่มเติม)

วัตถุที่รับรองไว้ในตำรายา
ที่รัฐมนตรีประกาศ

วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับใช้ในการ
วินิจฉัย บำบัด บรรเทา รักษา
หรือป้องกันโรค หรือความเจ็บป่วย
ของมนุษย์หรือสัตว์

วัตถุที่เป็นเภสัชเคมีภัณฑ์ หรือ
เภสัชเคมีภัณฑ์กึ่งสำเร็จรูป

วัตถุที่มุ่งหมายสำหรับให้เกิด
ผลแก่สุขภาพ โครงสร้าง
หรือการกระทำหน้าที่ใดๆของ
ร่างกายของมนุษย์หรือสัตว์

2. ยาต้านจุลชีพ | Antimicrobial agent

หมายถึง สารที่มีฤทธิ์ฆ่าเชื้อจุลินทรีย์
หรือยับยั้งการเจริญเติบโตของ
จุลินทรีย์ ทั้งที่ได้จากสิ่งมีชีวิตหรือ
จากการสังเคราะห์ทางเคมี
ซึ่งรวมถึงยาปฏิชีวนะ

3. ยาควบคุมพิเศษ | Specially controlled drug

หมายถึง ยาแผนปัจจุบันตาม
พรบ.ยา พ.ศ. 2510 ซึ่งต้องได้รับ
ใบสั่งยาโดยสัตวแพทย์เท่านั้น
ซึ่งยาควบคุมพิเศษที่มี
ความเกี่ยวข้องกับ
การใช้ในการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำ
ตามประกาศกระทรวง
สาธารณสุขเรื่องยา
ควบคุมพิเศษ
ฉบับที่ 50 พ.ศ. 2562
และฉบับที่ 54
พ.ศ. 2562 มีดังนี้

4. ใบสั่งยา Veterinary prescription

หมายถึง ใบสั่งใช้ยา
ซึ่งลงนามโดยสัตวแพทย์
ตามพระราชบัญญัติวิชาชีพ
การสัตวแพทย์ พ.ศ. 2545

5. การใช้ยา นอกข้อบ่งใช้ Off-label use

หมายถึง การใช้ยาไม่ตรงกับที่
หน่วยงานของรัฐให้การรับรอง ซึ่งการ
รับรองยานั้นประกอบด้วย การรับรอง
สรรพคุณ ขนาด วิธีใช้ และกลุ่มผู้ใช้
โดยคำนึงถึงความปลอดภัยของผู้ใช้ยา

หลักการใช้ยาต้านจุลชีพในสัตว์น้ำ

1. ใช้ยาต้านจุลชีพเมื่อมีความจำเป็น

ไม่ควรใช้ยาต้านจุลชีพเพื่อวัตถุประสงค์ในการป้องกันโรค
หรือเพื่อเร่งการเจริญเติบโต เนื่องจากการใช้ยาเพื่อ
วัตถุประสงค์ดังกล่าวจะมีปริมาณต่ำกว่าขนาดที่แนะนำ
ให้ใช้ในการรักษาโรค จึงอาจส่งผลให้เกิดการดื้อยาได้
ใช้ยาปฏิชีวนะเพื่อรักษาโรคติดเชื้อแบคทีเรียเท่านั้น

2. ใช้ยาต้านจุลชีพตามคำแนะนำ

ใช้ยาต้านจุลชีพที่เหมาะสมกับการรักษาโรค ตามผลการวินิจฉัยและคำแนะนำของสัตวแพทย์หรือผู้เชี่ยวชาญด้านสุขภาพสัตว์น้ำ โดยยึดหลักของ 5 R's ได้แก่

1. ใช้ยาถูกต้องกับสาเหตุของโรค (Right Drug)
2. ขนาดการใช้ยาเหมาะสม (Right Dose)
3. ระยะเวลาการใช้และระยะหยุดยาเหมาะสม (Right Duration)
4. วิธีการให้ยาตามที่ระบุบนฉลาก (Right Route)
เช่น ผสมอาหาร แช่ เป็นต้น
5. ใช้ยาให้ถูกต้องกับชนิดสัตว์น้ำที่ป่วย (Right Species)

ต้องปฏิบัติตามข้อบ่งใช้
ที่ระบุบนฉลากหรือ
เอกสารกำกับยาอย่าง
เคร่งครัด และไม่ใช้ยา
นอกข้อบ่งใช้

กรณียาควบคุมพิเศษ
ต้องมีใบสั่งยาจาก
สัตวแพทย์เท่านั้น

3. เลือกซื้อยาต้านจุลชีพที่ได้รับการขึ้นทะเบียน ตามที่กฎหมายกำหนด

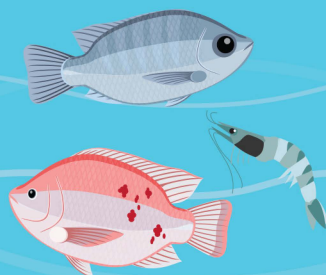

เลือกยาต้านจุลชีพที่มีข้อบ่งใช้ในสัตว์น้ำ
ที่ได้รับการขึ้นทะเบียนจากสำนักงาน
คณะกรรมการอาหารและยา (อย.)
ซึ่งถือว่าเป็นยาต้านจุลชีพที่มีคุณภาพ
มีความปลอดภัยต่อสัตว์น้ำ ผู้ใช้ยา
ผู้บริโภค และสิ่งแวดล้อม

Reg no.1D XX/YY

ตำรับยาเดี่ยว*

อะม็อกซิซิลลิน (Amoxicillin)
เอนโรฟล็อกซาซิน (Enrofloxacin)
ซาราฟล็อกซาซิน (Sarafloxacin)
ออกซีเตตราซัยคลิน
(Oxytetracycline)
ซัลฟาโมโนเมททอกซิน โซเดียม
(Sulfamonomethoxine sodium)

ตำรับยาผสม*

ซัลฟาไดเมททอกซิน โซเดียม + ไตรเมโทพริม
(Sulfadimethoxine sodium +
trimethoprim)
ซัลฟาไดเมททอกซิน โซเดียม + ออร์เมโทพริม
(Sulfadimethoxine sodium +
ormethoprim)
ซัลฟาโมโนเมททอกซิน โซเดียม + ไตรเมโทพริม
(Sulfamonomethoxine Sodium +
trimethoprim)

* ข้อมูล ณ เดือนมิถุนายน 2567

รายชื่อยาและเคมีภัณฑ์ที่ห้ามใช้ในการเพาะเลี้ยงกุ้งทะเล ตามพระราชกำหนดการประมง พ.ศ. 2558 มาตรา 78(4)

1. คลอแรมฟนิคอล (Chloramphenicol)*
2. ไนโตรฟิวราโซน (Nitrofurazone)*
3. ไนโตรฟิวแรนโทอิน (Nitrofurantoin)*
4. ฟิวราโซลิโดน (Furazolidone)*
5. ฟิวแรมทาโดน (Furaltadone)*
6. กลุ่มเซฟาโลสปอริน (Cephalosporins)
7. กลุ่มไนโตรอิมิดาโซล (Nitroimidazoles)
8. มาลาไคต์ กรีน (Malachite green)*
9. นิฟูซอล (Nifursol)

* รายชื่อยาและเคมีภัณฑ์ที่ห้ามตรวจพบการปนเปื้อนในอาหารทุกชนิด รวมทั้งผลิตภัณฑ์จากสัตว์น้ำเพื่อการบริโภค ตามประกาศกระทรวงสาธารณสุข ฉบับที่ 299 พ.ศ. 2549 ภายใต้พระราชบัญญัติอาหาร พ.ศ. 2522

4. เน้นการจัดการสุขภาพสัตว์น้ำเพื่อป้องกันการเกิดโรค และลดการใช้ยาต้านจุลชีพในสัตว์น้ำ

เน้นการจัดการฟาร์มตามมาตรฐาน
การปฏิบัติทางการเพาะเลี้ยงสัตว์น้ำที่ดี
(Good Aquaculture Practices; GAP)

เน้นการจัดการสุขภาพสัตว์น้ำที่ดี
(Health Management Practices;
HMP) และหลักความปลอดภัยทาง
ชีวภาพ (Biosecurity)

พิจารณาใช้สารหรือวัตถุทางเลือก
ทดแทนการใช้ยาต้านจุลชีพ เช่น
โพรไบโอติก สมุนไพร เป็นต้น

สอบถามข้อมูลได้ที่ กลุ่มวิจัยและพัฒนายาและเคมีภัณฑ์สัตว์น้ำ
กองวิจัยและพัฒนาสุขภาพสัตว์น้ำ กรมประมง

โทร: 0 2579 4122

Email: aahrdd.vetdrug@gmail.com

<https://www4.fisheries.go.th/aahri/>